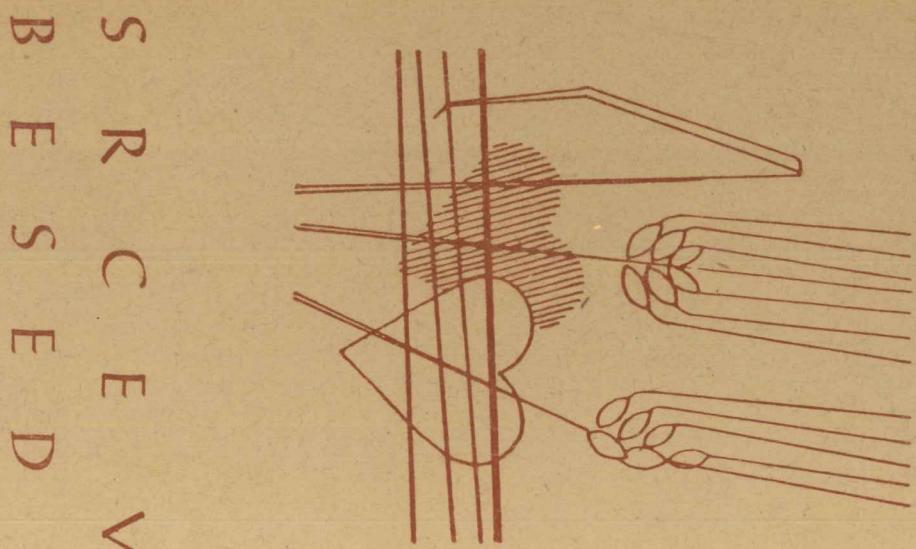

J O Ž E Š M I T

J O Ž E Š M I T ★ S R C E V B E S E D I

S R C E V B E S E D I

V S T A J E N J E

P riznam: bil sem med bitji črv samó,
pohojen že ob rojstvu in skrivenčen,
v posest so dali mi le prostor senčen,
poslali brez svetilke me v temó.

Pa vendar sem razločil dan in noč,
pomlad in zimo, dež in sneg, človeka,
in sem presodil, kaj je živa reka,
kaj čad smrdljivi, kaj nemoč in moč.

Da, jaz sem živ, ker bil sem s časom sprt,
ker sem udarjal mu v obraz s pestjo,
ker je razsojala med nama smrt.

Zdaj pa sem kakor ptica nad zemljó:
nad žitom njiv, nad grozdi naših trt
pogled mi v sončne dalje je uprt.

S V O B O D N I Z E M L J I

Z emlja slovenska, tesnó sem te k srcu privil.
Puntar ljubezni in vendar srcu pokoren
s prsti oral sem te, z znojem pojil,
zate sem s tujcem se davil uporen,
zate tovariše v borbah gubil.

Mislim na Kras: ko kamen si trda bila,
suha, od stotisočerih ustnic izpita,
strašno kričala so ženja ti tla,
pa je priteklo iz prsi »bandita«,
da si zmehčala se v krvi nam vsa.

Spet si zakrivaš čista z zelenjem telo,
grudi usehle so spet ti studenci napeli,
vdano te orje orač, z neskrunjeno slo,
tvoji sokovi so paša čebeli,
v tvojih gozdovih ptice pojo.

Gledam te, zemlja, vonjam tvoj čudežni cvet:
moja si, srečen sem v svoji dragi posesti,
v tebi smehlia se mi srečnejši svet,
ljubil te bom in pozabljal bolesti,
ki sem bil vanje predolgo ujet.

卷之三

卷之三

ASTRE

Na grobih so mi astre zadisale
po snu in miru in pozabe sreči,
po tripkem brinju in mrljski sveči,
ki so jo roke žalostne prizgale.

Prinesel-mrtvim živih sem pozdravil, da bi za kratek hip spet ozivelj, in videli nov čas, ki niso smeli stopiti vanj ob dnevih naše slave.

Spet v srcih se življenje novo dramatično
in cvet, ki je pognal med dvoje dni
v jesenskem vetru me opojno mami.
in je ko nada, ki se v kri pretaka,
da bodo naši rajni mir mašljati
in da vse žive nova doba čaka.

O dšel sem v noč kakor drevo razklan:
jaz nisem bil več jaz, bilà sva dva,
ki sva si vzela vsak en kos srca
in sva zbežala vsak na svojo stran.

Nad reko je skovir zateglo pel,
ko sva se tiko klicala z bregov
in nisva mogla najti več domov:
preganjal naju lasten je odmev.

Jaz bil sem nada, on je bil obup,
a ona misel je oba tiščala,
da sva morda se prejšnjim blodnjam vdala
in pijeva še starih časov stup,

čeprav je dolgo že, odkar končala
sva bolne sanje in spet močna vstala.

In spet začeti moral sem od kraja
pri rojstvu, zibki in otroški hoji,
usmerjati korake le v presoji
smeri in zvezd, ne vetra, ki zavaja.
Prebral sem zrna v zemljo posejana,
premeril brazde in preštel sem dni,
ki morajo še priti: vem, prerana
je želja v srcu kakor cvet v zametu,

vendar z obraza spustil sem dlani
in jih razpel ko prič peroti v letu.

N O C O J

Ko sva v večeru sivem se ločila,
težila me je v srcu misel tiba,
da mi mladost ko vinski vrč usiha,
ker usta že do dna so ga izpila.

Drhtel sem dolgo v strašni slutnji bede
in v žilah prisušena krije pekla —
kako da nisi mi že preje rekla
na pot dekliske ljubljene besede!

Nocoj pa grem od tebe in sem slep
za mrak, ki legel je na vlažno cesto
in dež, ki spet rosi. Kot sanja lep

me spreminja tvoj poljub, še ves gorak,
in zdi se mi, da gre z menoj skoz mesto
tvoj dolgo že pogrešani korak.

P R I S L U H N I, D E K L I C A

Drhte sem k srcu te nocoj privil,
da bi začula v njem pojč utrip
in bi ga razumela vsaj za hip:
je dober, deklica, je moj in živ!

Pristuhnji vdano mi in boš morda
spoznala, da sem bel predivast steni,
ki je zagorel v ognju hrepenni
in vsak dan bliže, više plapola.

Pristuhnji, deklica, in boš morda
prinesla tudi ti na rob noči
za pot svetilko svojega srca.

In ko en plamen v srcih vzlapola,
nič več ne bomo bali se poti
in bomo vsi za enim klicem šli.

Se spomniš, deklica, ko sva plesala,
si našla gibu svojemu pripev,
jaz pa sem mimo pesmi v noč strmel
in mi je žalost v dušo zaorala.

Molčal sem, ker je misel začutila,
kako težkó je najti trdna tla,
kjer človek se ustavi in spozna,
da ni ga bežna igra premotila.

Se spomniš, deklica, da sva nato
odšla in nisem mogel govoriti,
le čutil sem drhtenje pod roko

in vedel, da drhte življenja niti:
takrat je tudi moje mimo šlo,
jaz pa se nisem znal ga dotakniti.

Bilo je, da sva komaj se spoznala
so zgubljali se še v zunanjem svetu,
a da bi te ne mogel pozabiti,
podoba tvoja v srcu je ostala.

Vsa meda je bila še, nje obrisi
slikarja jí je dala črte bežne
in potlej same so zorele nežne
v deklisko lice iz potez otroka.

Nocoj pa, ko sva spet se poljubila,
kje tvoja drobna slika je bilà?
Postala žena si in čudna sla
me je s poljubom nate pritegnila.

PRED ZIMO

Jesen je, deklica, in svet je truden,
v sivino je zavita greda rožna,
drevo molči in ptica je otožna,
le človek, človek je ostal še buden.

Snovanje novih dni nam raste v žlah,
rode se misli, upi in načrti
nad hišami in hrami, ki podrti
krice po mladih nezlonljivih silah.

Zapal bo sneg in zemlja bo zaspala,
midva pa bova preko nje hodila
in bova delo mrtvih dokončala.

Ko se pomlad bo v grudi prebudila,
bo nama s prvim cvetom poplačala,
kar na poteh sva v težkih dneh zgubila.

POMAGAJ, ŽENA

Pomagaj, žena, mi spoznati čas,
ki so neurja mu zameda tek,
da bom prevpil šumenje temnih rek
in viher, ki prihajo nad nas.

Naj bom krepak kakor planinski bor,
ki se vetrovom blazen krohota
in trga jim peroti brez srca,
potiskajoč jih čez grebene gôr.

Vsi bodo onemogli, jaz bom čil
šumel v daljave, v vrhu ves košat,
sejalec večno mladih svojih sil.

In naj se k tebi sklonem se bogat,
naj te ogrnem z bleskom svojih kril
in naj s teboj spočnem svoj prvi sad...

Zdaj rastem spet iz ljubljene prsti:
kot seme sem in vendar sem že sad
za src praznoto in ljubezni glad,
zoreč ko nosna jablan kraj poti.

Tovariš, ki si lačen in gres sam
pod mojimi vejami; daj, postoj
in sezi vanje, jaz sem zrel noco!
in vdal se tvojim trudnim bom rokan.

Odkel boš v noč in moj diseci plod
bo tvoja jed. Jaz pa naprej šumel
bom tiho na predzimsko sivo pot,

in vsak, kdor mimo mene bo prišel,
za hip pod vejami naj postoji
in mi prisluhne, ko bom z vetrom pel.

P O D O L G I H D N E H

Po dolgih dneh ti stiskam spet rokó.
Nikar mi je prehitro ne odmaknil!
Vem, da je trda moja dlán, vendar med vlakni
prst enim je krvi pretopló,
ko začutila je bližno tvoje
dekliske duše, ki še vedno v meni poje.

Pozabi z mano sné, ki so bili
preški, da bi mogli zaživeti
ob klicu novih dni in novo pesem peti:
glej, draga deklica, ne jaz ne ti
več ne želiva si v minute dneve,
odkar nam z duš vihar je spihal pleve.

Po dolgih dneh s teboj sem se sestal
in spet močan sem na življenja poti.
Da so še sence? Naj te ne premoti
težak spomin, ki je morda ostal!
Saj spet sva skupaj in sva blodne sanje
zamenjala za lepših dni snovanje!

L E P O T I

Lepota, ki sem v bedi te iskal
in te zaslutil spet sem v svoji duši,
naj se tvoj cvet nikoli mi ne zruši
v šumenju vode, vetra in menjav.

Vse svoje mlade sile bom razvil,
ki so doslej v bridkosti mi trohnele,
da bodo setev težke borbe žele
z ogonov src in naših plodnih njiv.

Teže me nadе tisočerih žrtev
in živih upi so mi izročeni,
da bom nekoč ob ognju, ki je v meni,
dozorel svojih mladih ust obljudbi —
če ne, namesto tebe naj poljubi
me smrt in naj se k tebi zgrudim mrtev.

Zvezni. Nekje v globini se oglaša
beseda, kot da niha naša zibka.
Je smrt življenje? Ali ni presibka
še misel, ki po njem se tiho vpraša?

Kako da si v briddnosti se zalotil,
saj bil je up, kar izkrical si v mraku
in kar občutil v prvem si koraku!

Zveni. In vendar tiše, vedno tiše.
Moj dobrí človek, kaj si spet se zmotil
in padaš, ko bi rad se dvignil više?

Od sle življenja se mi misel vrača
na tihe grobe, kjer so krizanteme
razsule svoje drobno, mehko seme
in veter sanje mrtvih preobrača.

ŽALOSTINKE

卷之三

N A M A T E R I N E M G R O B

Končal sem ženitnino zimskih dñi.
Z oblaki črnimi na margoem nebu
sem spremil drago mater na pogrebu
nasul na grob pomladne ji prsti.

V nesreči tej je srcu pretežko.
Odsla je žena, ki še toplo v krvi
diši mi njeno mleko; prvi črvi
načenjajo ji v zemlji zdaj telo.

Natrgal zanjo zgodnjih sem cvetov,
prižgal ji sveč, oplel porasle travе,
k nogam položil ajdov hleb in sol.

Z rokami božam prst krog njene glave
ne morem več vrniti se domov,
z vetrovi pojem, ki šume v daljave.

Še otožnost me prevzema

v težki matere izgubi,

ni več toplega objema,

mrtvi njeni so poljubi.

Vračam truden se med vrti,

še me spreminja groza smrti,

veje z vetrom mi od groba

zapuščenost in tesnoba.

Jablan v cvetiju, jablan bela,

težka od medu čebela,

misel moja žalostna.

Cvetje v vetru bo odpalo,

nič medu ne bo ostalo.

Tudi žalost bo prešla.

Spet sem tu ob grobu Tvojem
v uri molka, v sna tišini,
pogovarjam se s spomini,
z vetrom žalostinke pojem.

Zvezde z nemim, mlečnim sōjem,
vrbe v žolti mesečini...
Dobro v Tvoji je bližini,
mir nočoj je v srcu mojem.

Spi naprej v pomladni zemljii,
nič si k srcu mi ne jemljii,
da odšel bom spet od tod.

Ti v dobrotnem večnem spancu,
sin Tvoj na življenja klancu,
k Tebi in od Tebe pot...

GAZELE

(Gospe Vidi L.)

Kako si me prevarala, pomlad,
kako me razočarala, pomlad!

Cveto marelice, srce

pa žalost je razparala, pomlad.

Kje davne, dobre so želje?

Bridkost me je postarala, pomlad,

in vse lepote te zemljé

kot slana cvet odčarala, pomlad.

Bilo, gospa, je srcu naročeno,
naj potolazi Vas, nesrečno ženo,
in Vam z besedo čudežno pričara
spet, kar na veke zdi se izgubljeno.
Čemu srce naj dobro zdaj Vas varajo?
Bilo mu pretežko je naloženo,
beseda ga ubogati ne mara,
trpelo z Vami bo nepotešeno.

Pa so še sanje, tožno srce,
pa so lepote skrite nekje
tudi za te, ki včasih trpijo.
Zdaj so še kakor specē vode
misli negibne, a spet se zbudijo,
prav iznenada nam vzvalove
upi življenja in prekričjo
zadnje briškosti, ki v srcu ječe.

VENEĆ

96

7

Z oči sem strgal si detinske sanje,
nič več ne bom sanjav, mehak poet,
ki se s piščalko je napotil v svet
opevat zarje rahlo trepetanje.

Preveč sem v svojih sanjah se raznežil,
pozabljal sem ob zvezdah sončni žar,
in ko sem zgubljal se v vodah prevar,
še bolj me mrak je z nemočjo obtéžil.

Življenje pa je drlo mimo mene
z močnejo silo ko vsi moji sni,
ki so uspavalji mi v žilah kri.

Šele ko roke, vanje zapredene,
ničesar niso mogle več zajeti,
zatelo me spoznanje je boleti.

Začelo me sporazanje je boleti,
da sem ob reki kakor dete stal
in iz treščice barčico rezjal,
ko moral deblo bi izdolbsti z dleti,

če ne, pa dalj preslišati klicanje,
trdneje okleniti se zemlje,
ljubiti zrna, ki nam v njej zore,
in ne zapredati se v blodne sanje.

Tako pa vse je mimo mene šlo:
daljav blestenje in pomladna setev,
zvenela je pomlad, vsi upi z njo.

Potem pa je prišla pšenična žetev.
Kje so bili vseh mojih sanj obeti?
Ostal sem praznih, velih rok poleti!

Ostal sem praznih, velih rok poleti,
ko sonce belo brašno je sejalo,
do zadnjega prahu ga je razdalo,
jaz pa ničesar nisem smel si vzeti.

Nič več srce imelo ni miru,
na čelu se mi je lepila sraga,
bila na rami prazna je bisaga
in že predajal sem se vsemu zlu.

Ko romal sem, vse ceste šle so v mrak,
vse moje pesmi — nemi kriki v zrak,
zaman po skorji kruha spraševanje.

Le prst imela je odgovor zanje,
ko spet ustavil sem pri njej korak:
preplitvo moje je bilo oranje.

Preplitvo moje je bilo oranje,
oral sem v snu, ko so ratarji drugi
globoke brazde zaoral s plugi
in položili živa zrna vanje.

Spoznanje, da sem bloden bil orač,
pregnalo mi je moje misli sive,
na novo preoral sem svoje njive,
začel spet upati sem v kruh domač.

Spregledal sem, kakor spregleda slepi:
ko se odčejala je v mojem znoju prst,
sem v najbolj suhi, trdi njeni kepi
začutil rast in bil od nje spet čvrst,
ker mi tešilo je pričakovanje
jesenskih toplih ognjev plapolanje.

Jesenskih toplih ognjev plapolanje
v nalivu sonca in puhtenju zemlje
še zadnjo žalost iz srca mi jemlje,
veselo zdaj je moje upovanje.

Jesen zori poslednje nam plodove,
v goricah grozdje vsak dan bolj mehča,
ovilo zadnje cvetje je vrtove,
prijazno čas se s pašnikov smehla.

Zdaj ne bi menjal z vinskimi več trsi:
življenje se naslana mi na prsi,
jaz pa mu hvalo za bogastvo pojem.
In soncu kanil hvállico sem peti,
ker v dežju žarkov, v zlatem dihu svojem
spet dalo mojim njivam je zoreti.

Spet dalo mojim njivam je zoreti jesensko sonce, ko toplo avgust poljub še dahnil zemljji je razgreti in že poslovil se smejočih ust.

In tudi jaz v teh toplih, sončnih dneh poljubil sem z nevesto se v razoru, ko sem po dela trudu in naporu jo pestoval na žuljavih dlaneh.

Natrgal zano v gozdu sem ciklame, da bi povrnil ji za njen poljub, ki se ko sveži med prelil je vrame

in postoteril v mojem srcu up:
zaslutil sem, da skoro čas bo žeti,
ko s kmeom sem ostal med ajde cveti.

Ko s kmetom sem obstal med ajde cveti, odlöžil s čela sem vse misli stare, nobena žalost mi srcá ne tare, odslej ne bo mi pretežko živeti.

Povsod na njivah ajdov kruh diši, ob sončni peki srcu je lepo, vzel šop cvetov v drhtečo sem rokó, tako ostal v razoru bi vse dni.

Tako bogat še nisem bil nikdar, nikoli mi še setev ni zorela, nikoli prej me žena ni objela.

Hvaležen sem jeseni za njen dar in ko čebel poslušam šepetanje, na kače mislim in na svoje panje.

Na kače mislim in na svoje panje, jesenska žetev skoraj me skrbi, široki hrami bodo pretesni, težkó mi bo vségà nasuti vanje:

Ijubezni, ki srce je napolnila, cvetov jesenskih, zrn in plodov, ki že primasam jih zvečer domov — preveč mi jih je njiva obrotila.

Presecen že sedaj bi rad delil sošdom dragim, potnikom na cesti in znancem, ki že vidim jih prisesti. Njej, ženi, pa vse kluče sem predal, ko z njo ob ajdi, ko večer je pal, pospravil sem pridelek s svojih njiv.

Pospravil sem pridelek s svojih njiv, zdaj žitnice so polne, moji hrami šibijo v dobrih vonjev se omami. Še k mlinu ob potoku sem zavil:

spočiti težki kamni so kot novi, le kam se je zasanjalo kolo? Poslej bo teklo, pelo pod vodò in vse po želji zopet bo njegovi.

Tako pri meni vse je zdaj domač: na mizi javorjevi ajdov kruh — povsod njegov prijazni vonjam duh, ki brati se v majolki s tekočino. Dovolj bo kruha, redkve in pijače — v gorici sem pretočil novo vino.

V gorici sem pretočil novo vino,
ko se je v sodih sladki mošt prevrel;
drhte sem trtam hvalilnice odpel,
ponudil žejnim ustnicam prvino.

In vse se je prevrelo tudi v meni,
tropine v krvi so že blizu dna,
po dolgih blodnjah bom ostal doma —
očetni zemljji zvest, dobroten ženi.

Na pragu zidanice zdaj stojim
in srcu o plodovih govorim.
Še hip in spet povrnem se v dolino,
kjer sredi jablan, breskev, hrušk in sлив

za zimsko burjo in za dni svino
na novo krov domači sem prekril.

Na novo krov domači sem prekril,
ki ga je vihra časa razmaiala,
zamenjal bruna, ki jih je ožgal,
z opaži v stenah spranje zamasił.

Vse pajčevine v kotih sem omej,
brebelil sobe, oknice in vrata,
spet moja hiša je podob bogata,
na mizi prt dobrika se mi bel.

Le rož jesenskih bi nabral še rad
za rajne svoje, da bi mirno spali
v domači zemljji, ki so zanjo pali,
ko jaz ves živ, prepoln vseh sil in nad

pozabim njih izgube bolečino
in vse povabim vas na ženitnino.

108

109

XII

In vse povabim vas na ženitnino,
oraci polj, in vas, ljudje od stroja,
dovolj je žulev in dovolj je znoja,
prisedite, pokusite novino,

ki so pridelale jo moje roke!

In vi — otroci, deklice in žene,
za vse so moje mize obložene,
za vse posode so dovolj globoke

in zvrhane, kot v srcu je ljubezen,
ki nosil sem jo dolgo preko brezen
slepčih upov in čez želje blazne,

zdaj pa sem spet doma jo spokojil.
Dokler posode vse ne bodo prazne,
pri sebi zbrane bi vas rad gostil.

XIII

Pri sebi zbrane bi vas rad gostil
in z vami o življenju bi govoril:
kako nemoc sem vse doslej tovoril
na upognjnenih ramah, kako mečl

mi čas srce je, roke mi trdil,
kako po lužah sonca sem iskal,
potapljal se v bledečo luč daljav
in le pri zemljji upanje dobil.

Prezvest sem bil prividom svojih sanj,
zato me je življenje zapustilo
in nisem mogel več stopiti vanj.

Ko pa oblijubl spet sem zemljji dnino,
me je uslišalo in nagradilo
s plodovi zemlje in srca žlahtnino.

S plodovi zemlje in srca žlahtnino
lahko mi je hoditi v nove čase:
življenja iščem radost in vedrino

kjer so mi novi spevi dozoreli
za vse, ki trudijo se v dobrni veri,
da spolnijo se upi jum stoteri,

Že vidim srečo priti med ljudi
in vedno bliže slutim tisti dan,
ko bodo v eni hiši bratje vsi.
To vero v srcu sem obudil zanje,
ko na ozarah od prsti močan
z oči sem strgal si detinske sanje.

Jesenskih toplih ognjev plapolanje
spet dalo mojim njivam je zoreti;
ko s knetom sem obstal med ajde cveti,
na kaše mislim im na svoje Panje.

In vse povabim vas na ženitnino,
pri sebi zbrane bi vas rad gostil
s plodovi zemlje in srca Žahtnino

Jesen 1947.

112

88

II
3

GLOSA

GLOSA

Ves, da so stvari menjave?
Čas drobi celo pečine.
Le ljubezen skoz davnine
večne piše nam postave.

Ne preveč pričakovati!

Skrumno pesem le zapojem
vam o tem, kar v srcu svojem
moraš sjej ko prej spoznati.
Sel za nočnim sem pokojem
leč na pokošene trave,
pa dahnile so daliave
kot otroku rahlo, nežno
mi v srce vprašanje bežno:
veš, da so stvari menjave?

Zvezde so z neba polzele,
za obzorji se gubile,
kaj vem, kje so utonile,
v zadnjem kriku onemele,
svoje stenje ugasnile.
Kaj na svetu ne premine?
Listaj kronike, spomine,
potopise in odkritja:
smrt teži stvari in bitja,
čas drobi celo pečine.

117

O, noči, ko duh nemiren
sen odganja spred oči ti,
da ne moreš si počiti,
misli krog je preobšten!
Vedno nove pno se niti
v zemlje srž in visočine
kakor strune violine —
vse brez zvoka, brez odziva,
toplja v srca se preliva
le ljubezen skoz davnine.

Krotko v prsih prebudi se
kakor misel dragocena,
nosi kot perot svilena
varno nas čez vse previse.
Ko ne veš ji še imena,
njene nam dlani vonjave
skoz temine in motnjave
svoje nudijo sladkosti.
Si dojel že nje skrivnosti?

Večne piše nam postave.

SRCU

(Poročno darilo)

Reklo je srce poetu:
»Če so prazne res vse sanje,
kaj nas vodi še po svetu?«

In odvrnil je: »Iskanje.

Mnogo sanjal sem na samem
brez oddiha, brez presledka,
zdaj na pot grem od zacetka,
vendar sanj s seboj ne vzamen.

Vse minljivo je minilo,
misel pa je še ostala:
kar za večno bo spoznala,
me v življenju bo vodilo . . .«

VSEBINA

V S E B I N A

V P R A Š A L I B O S T E	
Vprašali boste	7
S P R V I H G R E D A	
Želia	11
Zimske noči	12
Ob mlinu	13
Vprašanje	14
Samota	15
V dežju	16
Vse dehti	17
Minogrede	18
Pipa	19
Večer ob trrah	20
Dekle med črešnjami	21
Ljubezen	22
Novo leto 1941	23
Štajerska vas 1941	24
Uspavanka	25
Mlada pota	26
Trudnost	27
Žalost	28
B A L A D A	
Balada 1—5	31
P O P O T I	
Dalmatinska vas	43
Grobovi	44
Požgana vas	45
Obisk v Biogradu na moru	46
Večer v Požešniku	47
Drevo	48
Pomlad pod Velebitom	49
Tako se vračamo	50
Morda	51
Pastirski ognji	52
Zima v Liki	53
Noč Pred Gospičem	54
Počitek	55
<hr/>	
J O Z E S M I T	
S R C E V B E S E D I	
OSNUTEK ZA PLATNICE IZDELAL	
JOZE CIUHA	
ZALOŽIL	
SLOVENSKI KNIJIZNI ZAVOD	
V LJUBLJANI	
ZA ZALOŽBO	
MILE KLOPCIC	
NATISNJENO	
V 1500 IZVODIH	
TISKARNA	
»SLOV. POREVALCA«	
V LJUBLJANI	
Z A L O S T I N K E	
Na materinem grobu I—III	91
Gazele I—III	94
VE NEC	
Venec I—XIV	99
Magistrale	113
G L O S A	
Glosa	117
S R C U	
Srcu	121

